

מחלקת מחקר של הרשות השופטת
Israeli Courts Research Division

**בדיקת אפקטיביות
פיילוט נוהל
"שמיעה רצופה"
בבית המשפט המחוזי
בירושלים**

יוני 2015

גלי אביב וענבל גלון

בית המשפט העליון
רח' שערי משפט, ירושלים 91950
www.court.gov.il/research

תוכן עניינים

3.....	תקציר מנהלים .....
5.....	א. כללי .....
6.....	ב. שיטת המחקר .....
6.....	ב.1. בחירת קבוצת הייחוס .....
8.....	ב.2. מקור הנתונים ושיטת הדגימה .....
9.....	ב.3. ראיונות עם שופטים .....
9.....	ג. ממצאים .....
9.....	ג.1. דיון קדם מסכם .....
10.....	ג.2. רצף שמיעת דיוני ההוכחות .....
12.....	ג.3. שלב הסיכומים .....
14.....	ג.4. משך תקופת ההוכחות .....
16.....	ד. השפעות רוחב של הפיילוט .....
17.....	ד.1. השפעה על משך ההליך .....
19.....	ד.2. השפעה על מכלול התיקים הנידונים בבית המשפט .....
19.....	ד.2.א. השפעה על המלאי .....
21.....	ד.2.ב. השפעה על קצב סילוק תיקים (Clearance rate) .....
22.....	ד.3. השפעה על רווחת השופטים והצדדים בתיק .....
22.....	ה. סיכום .....
25.....	נספח – סיכום ישיבת וועדת ההיגוי לפיילוט מיום 28.7.13 בנושא שמיעה רצופה ואבני דרך .....

רשימת טבלאות

- טבלה 1 - פיזור אופני סגירת התיק במחוזי ירושלים ובשאר המחוזות 7
- טבלה 2 - פרק הזמן בין דיון הוכחות אחד למשנהו בחלוקה לסוגי עניין 11
- טבלה 3 - פרקי זמן במהלך תקופת ההוכחות במחוזי ירושלים ובשאר המחוזות 11
- טבלה 4 - הגשת סיכומים בעל פה ובכתב במחוזי ירושלים ובשאר המחוזות 12
- טבלה 5 - פרק הזמן בין דיון ההוכחות האחרון ועד מועד הסיכומים האחרון במחוזי ירושלים
ובשאר המחוזות 13
- טבלה 6 - פרק הזמן בין הסיכומים האחרונים ועד להחלטה הסוגרת במחוזי ירושלים ובשאר
המחוזות 14
- טבלה 7 - משך תקופת ההוכחות במחוזי ירושלים בשאר המחוזות, בחלוקה לפי סוגי עניין 15
- טבלה 8 - תוצאות רגרסיה ליניארית לניבוי משך תקופת ההוכחות 16
- טבלה 9 - אורך ההליך כולו במחוזי ירושלים ובשאר המחוזות 17
- טבלה 10 – השוואת פרקי זמן טרם דיון הקדם המסכם במחוזי ירושלים ובשאר המחוזות 18

רשימת תרשימים

- תרשים 1 - פיזור סוגי עניין במחוזי ירושלים ובשאר המחוזות 6
- תרשים 2 - משך ההליך בחלוקה לשלבים עיקריים במחוזי ירושלים ובשאר המחוזות 18
- תרשים 3 - עומסי מלאי תיקים מסוג ת"א בבתי המשפט המחוזיים בשנות המשפט 2009-2012 20
- תרשים 4 - עומסי מלאי כלל התיקים בבתי המשפט המחוזיים בשנות המשפט 2009-2012 20
- תרשים 5 - קצב סילוק תיקי ת"א בבתי המשפט המחוזיים בשנות המשפט 2009-2012 21
- תרשים 6 – קצב סילוק כלל התיקים בשנות המשפט 2009-2012, בחלוקה לבתי המשפט
המחוזיים במחוזות השונים 22

תקציר מנהלים

מחקר זה נכתב לבקשת נשיא בית המשפט המחוזי בירושלים, כבוד השופט דוד חשין, במטרה להעריך את האפקטיביות של פיילוט נוהל "שמיעה רצופה" בדיוני ההוכחות בתיקים אזרחיים בבית המשפט המחוזי בירושלים (להלן: "הפיילוט"). הפיילוט החל במהלך שנת 2008 ביוזמת שופטי בית המשפט המחוזי בירושלים.

מטרת הפיילוט היא **קיצור משך דיוני ההוכחות**, וזאת תוך שמירה על איכות הטיפול הקיימת. הפיילוט מתמקד ביישומה של שיטת עבודה אחידה ככל שניתן לשמיעת דיוני ההוכחות בתיקים אזרחיים. שיטת עבודה זו מיושמת על ידי שלוש אמות מידה עיקריות: **קיומו של קדם משפט מסכם**, בו יושלמו כל ההליכים המקדמיים ותיערך תכנית מפורטת לשמיעת ההוכחות, כאשר פרק הזמן שייקבע מקדם המשפט המסכם ועד לתחילת ההוכחות לא יפחת מארבעה חודשים; **רצף בשמיעת דיוני ההוכחות**, כך שדיוני ההוכחות יישמעו במועדים הסמוכים אחד לשני ככל שניתן; **והעדפה לשמיעת סיכומים בעל פה על פני הגשת סיכומים בכתב**. פרק הזמן שהוגדר כ"**תקופת ההוכחות**" הינו מדיון ההוכחות הראשון ועד מתן ההחלטה הסוגרת את התיק.

בחינת האפקטיביות של הפיילוט נבדקה במערך מחקר כמותני בו השווינו בין מדגם מייצג של תיקים מסוג סדר דין רגיל (ת"א) שנפתחו בשנות המשפט 2009, 2010 ו-2011, היו סגורים בזמן הדגימה (יולי 2014), ונידונו בבית המשפט המחוזי בירושלים (להלן: "מחוזי ירושלים") בו התקיים הפיילוט, לבין מדגם מייצג של תיקים מסוג זה שנידונו בבתי המשפט המחוזיים בחמשת המחוזות האחרים (להלן: "שאר המחוזות") בהם לא התקיים הפיילוט. מפאת מחסור בנתונים, לא התאפשרה השוואה בין תיקים מסוג ת"א במחוזי ירושלים בתקופת הפיילוט לתיקים שהתנהלו בבית משפט זה לפני שהחל הפיילוט. על כן, הוחלט להשוות תיקים אלו לתיקים שהתנהלו בבתי המשפט המחוזיים בשאר המחוזות באותה תקופה. טרם השוואה זו בדקנו את יכולת ההשוואה בין קבוצות אלו ומצאנו כי קיים דמיון בין נתוני מחוזי ירושלים לממוצע נתוני שאר המחוזות במאפיינים שונים של התיק שאינם נוגעים לפיילוט זה. ממצא זה אפשר לנו להסיק שאם יימצאו הבדלים מובהקים בין המחוזי ירושלים לשאר המחוזות, ההבדלים ינבעו מעצם קיום הפיילוט. בנוסף למערך המחקר הכמותני, ערכנו ראיונות עם שבעה שופטים שהשתתפו

בפיילוט, כדי לשמוע את רשמיהם, וכדי לקבל אינדיקציה לשביעות רצונם ולרווחתם של השופטים שהשתתפו בפיילוט.

באופן כללי, הממצאים מורים על כך שתקופת ההוכחות קצרה יותר במחוזי ירושלים בהשוואה לשאר המחוזות (153.63 ימים ו-286.24 ימים בהתאמה) ועל כן מעידים על הצלחתו של הפיילוט. מבחינת אמות המידה שנקבעו בפיילוט, ניתן לראות כי במרבית התיקים שנידונו במחוזי ירושלים (90.1%) התקיים קדם מסכם על פי הפורמט שנקבע. מבחינת רצף שמיעת דיוני ההוכחות, הממצאים מראים כי פרק הזמן בין דיון הוכחות אחד למשנהו קצר יותר במחוזי ירושלים (10 ימים) בהשוואה לפרק זמן זה בשאר המחוזות (23.7 ימים) וכי התקיימו סיכומים בעל פה ב-64.4% מהתיקים שהתנהלו בירושלים אל מול 14.4% בשאר המחוזות. כל ההבדלים הללו נמצאו מובהקים. על מנת לבחון את הקשר הסיבתי בין מאפייני הפיילוט ומאפיינים נוספים לבין משך תקופת ההוכחות, ניתחנו את ההשפעה של מספר משתנים על משך תקופת ההוכחות באמצעות משוואת רגרסיה. המשתנים העיקריים אותם מצאנו כגורמים באופן מובהק להתארכות תקופת ההוכחות הם מספר דיוני ההוכחות בתיק ובמספר הדיונים שאינם דיוני ההוכחות שהתנהלו לאחר תחילת ההוכחות, התארכות פרק הזמן בין דיון הוכחות אחד למשנהו והגשת סיכומים בכתב. משתנים אלו מסבירים כ-51% מהשונות במשך תקופת ההוכחות בין התיקים השונים.

לאחר בחינת השפעת הפיילוט על קיצור משך תקופת ההוכחות, נבדקו השפעות אפשריות נוספות, ביניהן השפעה אפשרית על משך ההליך בכללותו ועל התנהלות בית המשפט במכלול תיקיו. מבחינת משך ההליך בכללותו, מתחילתו ועד סגירתו, לא נמצא הבדל מובהק בין מחוזי ירושלים לשאר המחוזות, וזאת למרות משך ההוכחות הקצר יותר במחוזי ירושלים. לפי הממצאים, פרק הזמן מפתיחת התיק ועד דיון ההוכחות הראשון במחוזי ירושלים ארוך יותר מאשר בשאר המחוזות, הבדל שמפצה על קיצור משך תקופת ההוכחות. בנוסף, כאשר בחנו את השפעתו האפשרית של הפיילוט על מלאי תיקי הת"א ועל מלאי התיקים הכללי במחוזי ירושלים ובשאר המחוזות, נמצא כי יתכן והפיילוט מביא להאטה ביכולת לסגור תיקים, ועל כן לעלייה במלאי.

לבסוף, בחנו את שביעות רצונם ואת רווחתם של השופטים בתיק בכל הקשור לפיילוט באמצעות ראיונות שערכנו עם שבעה שופטים שהשתתפו בו. מהראיונות עלה כי השופטים מרוצים מהפיילוט ואומרים כי עזר להם ליעל את ניהול הזמן של תקופת ההוכחות, וכן שהם מתרשמים כי באופן כללי עורכי הדין והצדדים מרוצים אף הם מהפיילוט.

הפרק הבא (א') יציג את הרקע שהביא לקיומו של פיילוט זה. אחריו, בפרק ב', תוצג שיטת המחקר ודגימת הנתונים. בפרק ג' יפורטו ממצאי המחקר תוך בחינת האפקטיביות של שלושת אמות המידה העיקריות של הפיילוט. פרק ד' יבחן את השפעות הרוחב של הפיילוט, והפרק האחרון (ה') יסכם את הממצאים וידון בתוצאות העולות ממנו.

א. כללי

בשנת 2008 הוקמה ועדת היגוי של שופטי בית המשפט המחוזי בירושלים, בראשותו עומד כיום הנשיא דוד חשין, שדנה בדרכים לקיצור משך ההליכים בבית המשפט המחוזי בירושלים. על מנת לקדם מטרה זו הוחלט על קיום פיילוט שמתמקד בקיצור תקופת ההוכחות בתיקי ת"א וה"פ, פיילוט "שמיעה רצופה", אשר מתקיים עד לימים אלו.

ועדת ההיגוי לפיילוט בחרה שיטת עבודה אחידה, ככל האפשר, שבמסגרתה נקבעו שלוש אמות מידה עיקריות לניהול שיפוט. אמת המידה הראשונה הינה קיומו של **קדם משפט מסכם** – אשר מתקיים לאחר הגשת העדויות הראשיות בתצהירים (במקרים המתאימים), חוות הדעת ותעודות עובד הציבור. המטרה היא שבדיון זה יושלמו כל ההליכים המקדמיים ותיערך תכנית מפורטת לשמיעת ההוכחות. במסגרת זו גם ייעשה מאמץ על ידי בית המשפט להבאת הצדדים להסדרים דיוניים שעשויים לקצר את זמן שמיעתו של התיק (לדוגמא, ויתור על חקירות נגדיות, שינוי בסדר שמיעת הראיות). על מנת לאפשר היערכות לדיוני ההוכחות, ובמקרים מסוימים זמן להגעה להסדרים דיוניים, הוחלט שפרק הזמן מקדם המשפט המסכם ועד לתחילת ההוכחות לא יפחת מארבעה חודשים. אמת המידה השנייה היא קיומו של **רצף בשמיעת דיוני ההוכחות**, כך שתיקים שנדרשים מספר ימי שיפוט לשמיעתם ייקבעו ככל הניתן במועדים סמוכים זה לזה ותיקים שלא נדרש להם יותר מיום דיונים אחד יישמעו בישיבת הוכחות אחת בלבד. אמת המידה השלישית היא **העדפה לשמיעת סיכומים בעל פה על פני הגשת סיכומים בכתב**.

בפרק הבא נפרט את שיטת המחקר על פיה נבחנה האפקטיביות של הפיילוט תוך התייחסות לאמות המידה שנקבעו. בפרק יפורט האופן בו בחרנו את קבוצת הייחוס אליו מושוים תיקי בית המשפט המחוזי בירושלים, התיקים עליהם התבסס המדגם ששימש לבדיקת האפקטיביות, והסיבות לבחירתם.

ב. שיטת המחקר

ב.1. בחירת קבוצת הייחוס

קבוצת הייחוס של מדגם תיקי המחוזי ירושלים היא המדגם של שאר המחוזות. קבוצת ייחוס אופטימאלית הייתה יכולה להיות קבוצת התיקים במחוזי ירושלים טרם החלת הפיילוט, אולם זו לא התאפשרה עקב בעיית נגישות לתיקים (טרם כניסת נט המשפט למערכת). משום כך, בחרנו להשוות את נתוני מחוזי ירושלים למוצע הנתונים העולים משאר המחוזות. ממוצע שאר המחוזות הוא למעשה ממוצע ארצי משוקלל, וכפי שמפורט בהמשך תת הפרק, מצאנו כי מדובר במצע השוואתי טוב לבחינת מחוזי ירושלים (בפרט לאור זאת שאין מחוז אחד הדומה למחוזי ירושלים בכל מאפייניו).

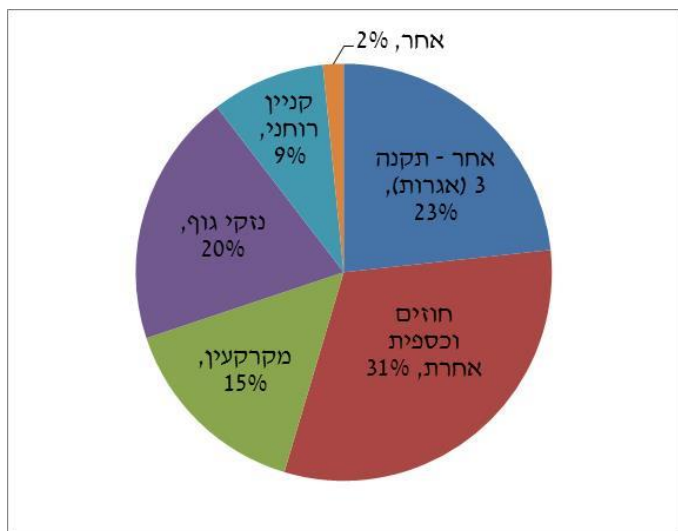
בכדי לבחון את טיבה של הבחירה בשקלול שאר המחוזות כקבוצת ביקורת למחוזי ירושלים, בחנו מספר פרמטרים שאינם רלוונטיים להערכת האפקטיביות של הפיילוט, אלא מעידים על מורכבות התיק, ובתוך כך סוג העניין, מספר הבקשות שהוגשו בתיק ומספר דיוני קדם המשפט. משתנים אלו קודדו במטרה לבחון האם קיים דמיון מספק בין תיקי מחוזי ירושלים לבין תיקי שאר המחוזות אשר יאפשר להשוות ביניהם ולזהות הבדלים שמקורם בקיומו של הפיילוט.

בבדיקות שערכנו לא נמצאו הבדלים מובהקים בין התיקים שקודדו במחוזי ירושלים לבין תיקים שקודדו בשאר המחוזות עבור המשתנים שהגדרנו לשם אבחון מורכבות התיק. כך למשל, בהשוואה בין התפלגות סוגי העניין בשתי הקבוצות לא נמצא הבדלים מובהקים (תרשים 1 להלן).¹ על פי התרשים ניתן לראות, לדוגמא, כי 16% מהתיקים במחוזי ירושלים סווגו תחת סוג עניין "מקרקעין", ובשאר המחוזות מדובר ב-15% מהתיקים.

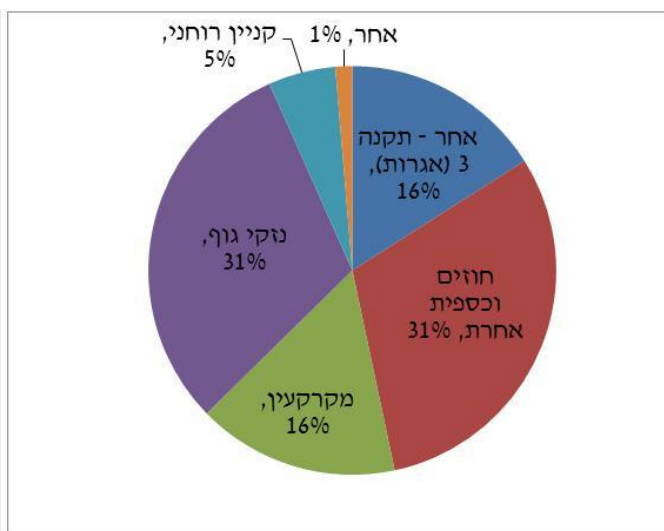
תרשים 1 - פיזור סוגי עניין במחוזי ירושלים ובשאר המחוזות

¹ מלבד סוג עניין "נזקי גוף – רשלנות רפואית" אשר הוכלל תחת סוג עניין "נזקי גוף". בסוג עניין זה קיים פער בין מחוזי ירושלים לבין שאר המחוזות (14% לעומת 3.2% בהתאמה).

שאר המחוזות

מחוזי ירושלים

משתנה נוסף שמעניין להציגו הוא אופן הסגירה של התיק (ראו **טבלה 1**). לא נמצא הבדל מובהק בין מחוזי ירושלים לשאר המחוזות בפיזור אופני הסגירה. עם זאת, מעניין לראות שמעל 30% מהתיקים שהחלו את שלב ההוכחות, הן במחוזי ירושלים והן בשאר המחוזות, לא נסגרו במתן פסק דין.

טבלה 1 - פיזור אופני סגירת התיק במחוזי ירושלים ובשאר המחוזות

שאר המחוזות	מחוזי ירושלים	
68%	66.7%	פסק דין
2.4%	6%	א'79
24.4%	20.7%	גישור או פשרה עם תוקף של פסק דין
2%	4.7%	נדחה/נמחק לבקשת התובע
2%	2%	נדחה/נמחק בעקבות פשרה
1.2%	-	אחר

כמו כן, לא נמצאו הבדלים מובהקים בין מחוזי ירושלים לבין שאר המחוזות במשתנים נוספים שנבחנו, כאשר העיקריים הם: מספר קדמי המשפט שהתקיימו, משך הזמן בין הגשת כתב התביעה בתיק לכתב ההגנה, מספר הבקשות שהוגשו, ומספר הבקשות שהוגשו לאחר סגירת התיק. על כן, ברמת וודאות גבוהה ניתן להניח כי כל הבדל שנמצא בין התיקים מחוזי ירושלים לתיקים בשאר המחוזות נובע מקיומו של הפיילוט.

ב.2. מקור הנתונים ושיטת הדגימה

מדגם התיקים במחקר כולל 147 תיקים מסוג סדר דין רגיל (ת"א) שנידונו במחוזי ירושלים ו-250 תיקים מסוג ת"א שנידונו בשאר המחוזות. המדגם מורכב מתיקים שהטיפול בהם הסתיים בזמן הדגימה (יולי 2014) ושנפתחו בשנות המשפט 2009, 2010 ו-2011.² הבחירה בתיקים סגורים שנפתחו החל משנת המשפט 2009 מסתמכת על הנחתנו לפיה הפיילוט הוחל על כלל התיקים שהתנהלו מאז החל בשנה זו. הבחירה בתיקים סגורים שנפתחו עד שנת 2011 (כולל) נעשתה בכדי להבטיח כי יידגמו תיקים המאפיינים את תיקי הת"א בבתי המשפט המחוזיים מבחינת אורך חיי התיק שלהם.³ בכל התיקים במדגם התקיים לפחות דיון הוכחות אחד.

המדגם עומד בסטנדרטים הסטטיסטיים הנדרשים ברמת מהימנות של מעל 95%, וטעות הדגימה עומדת על כ-7%. הבחירה רק בתיקים סגורים בהם התקיים לפחות דיון הוכחות אחד נועדה לאפשר את בחינת אפקטיביות הפיילוט ואת השפעתו על משך חיי התיק מפתיחה ועד סגירה.

כדי לבדוק את התקיימות תנאי הפיילוט במחקר נדגמו תיקים מסוג ת"א בלבד, על אף שבפיילוט נכללו גם תיקים מסוג ה"פ, וזאת מכיוון שקיימת שונות רבה בין שני סוגי תיקים אלו, והועלה הרצון להתמקד בסוג תיק אחד כדי לקבל תוצאות מובחנות יותר (ראו נספח – סיכום ישיבה מיום 28.7.13 בנושא שמיעה רצופה ואבני דרך).

דגימת התיקים במחוזי ירושלים נערכה בצורה אקראית עם פן סלקטיבי הנועד להביא להתמקדות בתיקים העומדים בתנאי הנדרש לבניית המדגם - רק תיקים שהתקיים בהם לפחות דיון הוכחות אחד. דגימת התיקים בשאר המחוזות נערכה בשיטת ה"שכבות" שנועדה לוודא את ייצוגיות המדגם מבחינת התפזרות התיקים שבמערכת בשאר המחוזות, אך גם במקרה זה היא בוצעה עם פן סלקטיבי. הליך הדגימה בוצע בשני שלבים. בשלב ראשון חישבנו את מספר התיקים שיש לדגום בכל בית משפט על ידי חישוב היחס בין גודל המדגם לגודל האוכלוסייה. לדוגמא, כ-30% אחוז מהתיקים שנפתחו בשנת המשפט 2009 התנהלו בבית המשפט המחוזי תל אביב, ועל כן, דגמנו את אותו אחוז תיקים מתוך סך המדגם שעומד על 250 תיקים. בשלב השני, לאחר

² מה-2009.1.9 ועד ה-2010.8.31, וכך בשנתיים העוקבות.

³ תיקים שנפתחו לאחר ה-31 באוגוסט 2012 והיו סגורים במועד הדגימה (יולי 2014) הם תיקים שנמשכו פחות משנתיים. מדובר בפרק זמן נמוך מהממוצע לתיקים מסוג ת"א במחוזי, כך שהכללת תיקים אלו במדגם היה עלול להטות את ממצאי המחקר.

מציאת כמות התיקים הנדרשת לדגימה בכל בית משפט, נערכה דגימה אקראית בכל בית משפט, תוך עמידה בתנאי שהוגדר.

עובדי מחלקת המחקר קידדו את תיקי המדגם, כאשר הקידוד של כל תיק נעשה לאחר פתיחת כל המסמכים בתיק וקריאתם לעומק. 10% מהתיקים קודדו פעם נוספת בכדי לוודא מהימנות פנימית ועקביות בין המקודדים השונים. בבדיקת המהימנות הנתונים נגלו אמינים ברמה המקובלת של מעל 90%.

ב.3. ראיונות עם שופטים

בנוסף למחקר הכמותני, בכדי לבחון את מידת **שביעות רצונם של גורמים שונים** מהפיילוט, ערכנו ראיונות עם שבעה שופטים מבית המשפט המחוזי בירושלים שהשתתפו בפיילוט. הראיונות תוכננו כראיונות חצי מובנים, ששילבו מספר שאלות קבועות מראש עם שיח פתוח.

ג. ממצאים

פרק הממצאים עוסק בבחינת יעילות הפיילוט תוך התמקדות בשלוש אמות המידה העיקריות שלו: קדם מסכם, רצף שמיעת דיוני ההוכחות, שלב הסיכומים, וכן תוך בחינת משך תקופת ההוכחות כולה. בחינת הממצאים נעשתה הן באופן פרטני לגבי מחוזי ירושלים והן באופן השוואתי לעומת שאר המחוזות.

ג.1. דיון קדם מסכם

אמת המידה הראשונה שנבדקה היא קיומו של קדם מסכם לפני דיון ההוכחות הראשון. מצאנו כי התנהל קדם מסכם ב-90.1% מתיקי מחוזי ירושלים. לא השוינו נתון זה לנתונים בשאר המחוזות כיוון שיצאנו מנקודת הנחה שקדם המשפט המסכם בפורמט עליו הוסכם במסגרת הפיילוט לא מתקיים בבתי משפט אלו.⁴

בנוסף, הפיילוט קבע פרק זמן של לפחות ארבעה חודשים בין דיון הקדם המסכם לדיון ההוכחות הראשון. מצאנו שבתיקים שבהם התקיים קדם מסכם (שהינם מרבית התיקים), חלפו בממוצע 131.82 ימים בין דיונים אלו, כלומר יותר מארבעה חודשים, אך חציון מספר ימי הדיונים עומד

⁴ יתכן ששופטים בשאר המחוזות קיימו קדם מסכם במתכונת של מחוזי ירושלים, אך לא אבחנו נתון זה כיוון שאם הדבר קרה, הוא נעשה על דעת השופטים באופן עצמאי ולא כחלק מפיילוט מוסדר.

על 111.32 ימים, כלומר שבמחצית מהתיקים היו פחות מארבעה חודשים בין הקדם המסכם לבין דיון ההוכחות הראשון (כאשר פרק הזמן המינימלי שנצפה היה 5 ימים והמקסימאלי 889.53 - ימים).

בעניין זה עלה מהראיונות שערכנו עם השופטים וכן במפגש שנערך בנוכחות כל השופטים, שאם השופטים ראו כי התיק בשל להוכחות טרם חלוף ארבעת החודשים שנקבעו, הם לא הקפידו על פרק זמן זה וקבעו אותו להוכחות.

ג. רצף שמיעת דיוני ההוכחות

אמת המידה השנייה שנבדקה היא רצף שמיעת דיוני ההוכחות, כאשר באופן כללי בתיקים שנדרשו בהם מספר ימי שיפוט לשמיעת הדיונים, ההעדפה הינה שמועדיהם ייקבעו בסמוך זה לזה.

במסגרת בחינת הממצאים, בדקנו ראשית האם קיים הבדל באורכו של פרק הזמן הממוצע בין דיון הוכחות אחד למשנהו בין הקבוצות השונות. מצאנו כי פרק הזמן הממוצע בין דיון הוכחות אחד למשנהו בירושלים קצר באופן מובהק, ועומד על כפחות ממחצית מפרק הזמן בשאר המחוזות (10 ימים בירושלים ו 23.7 ימים בשאר המחוזות; $p < 0.001$; $t = 4.68$). בבחינה השוואתית בין מחוזי ירושלים לשאר המחוזות בחלוקה על פי סוג העניין של התיק, ניתן לראות כי באופן עקבי פרק הזמן הממוצע בין דיון הוכחות למשנהו הינו קצר יותר בירושלים מאשר בשאר המחוזות. יתרה מזאת, ניתן לראות כי פרק הזמן בין דיון לדיון בשאר המחוזות עומד על פי שניים ופי שלושה, תלוי בסוג העניין בתיק (ראה טבלה 2).⁵ כך לדוגמא, בתיקים מסוג עניין נזקי גוף ניתן לראות כי משך הזמן בין הדיונים בשאר המחוזות גבוה פי שלושה מאשר בירושלים (20.81 ימים בשאר המחוזות לעומת 6.78 בירושלים).

מובהקות	T	N	יחס	ממוצעים		אחר - תקנה 3 (אגרות)
				מחוזי ירושלים	שאר המחוזות	
NS	1.83	82	1.99	11.53	22.93	

⁵ לא מוצגים נתונים על סוג עניין "קניין רוחני" ו"אחר" מאחר וכמות התיקים קטן מדי לביצוע השוואה.

p<0.01	3.11	120	2.99	25.56	8.55	חוזים וכספית אחרת
p=0.06	1.90	62	2.19	27.38	12.47	מקרקעין
p=0.01	2.67	95	3.07	20.81	6.78	נזקי גוף

טבלה 2 - פרק הזמן בין דיון הוכחות אחד למשנהו בחלוקה לסוגי עניין

לצד ממצאים אלו, בחנו את מספר דיוני ההוכחות הממוצע וכן את אומדן אורכו הממוצע של דיון הוכחות (על ידי חלוקת סך מספר עמודי הפרוטוקול במספר דיוני ההוכחות),⁶ בהשוואה בין מחוזי ירושלים לשאר המחוזות. מצאנו כי לא קיים הבדל מובהק בין מחוזי ירושלים לשאר המחוזות, הן במספר דיוני ההוכחות הממוצע (בירושלים 2.1 דיונים בממוצע ובשאר המחוזות 2.2 דיונים בממוצע, $t=0.99$; $p=n.s.$), והן באומדן אורך דיון הוכחות ממוצע (בירושלים 53.4 עמודי פרוטוקול בדיון הוכחות בממוצע ובשאר המחוזות 53.3 עמודי פרוטוקול, $t=-0.04$; $p=n.s.$).

עוד בדקנו את השפעת הפיילוט על התמשכותם של פרקי זמן שונים במהלך תקופת ההוכחות (מדיון ההוכחות הראשון ועד ההחלטה הסוגרת), בהשוואה בין מחוזי ירושלים לשאר המחוזות.

טבלה 3 - פרקי זמן במהלך תקופת ההוכחות במחוזי ירושלים ובשאר המחוזות

מובהקות	T	N	ממוצעים		
			שאר המחוזות	מחוזי ירושלים	
p<0.01	4.61	396	71.43	29.11	פרק הזמן שעבר בין דיון ההוכחות הראשון לדיון ההוכחות האחרון
p<0.01	5.16	396	214.81	124.52	פרק הזמן שעבר בין דיון ההוכחות האחרון ועד להחלטה הסוגרת

מטבלה 3 עולה כי פרק הזמן שבין מועד דיון ההוכחות הראשון לבין דיון ההוכחות האחרון קצר באופן מובהק במחוזי ירושלים (29.11 ימים בממוצע) מאשר פרק זמן זה בשאר המחוזות (71.43 ימים בממוצע). עוד עולה כי פרק הזמן שבין מועד דיון ההוכחות האחרון לבין ההחלטה הסוגרת את התיק קצר באופן מובהק במחוזי ירושלים (124.52 ימים בממוצע) מאשר פרק זמן זה בשאר המחוזות (214.81 ימים בממוצע).

⁶ כיוון שבמערכת נט המשפט אין כל דרך מהימנה להעריך את אורכו של דיון, השתמשנו באופן חישוב זה כדי להביא אומדן מסוים של אורכי דיונים.

ג.3. שלב הסיכומים

אמת המידה השלישית שנבדקה היא קיומם של סיכומים בעל פה. על פי הממצאים, עולה כי הן במחוזי ירושלים והן בשאר המחוזות התנהלו סיכומים בכ-70% מהתיקים. ואולם, מצאנו שמתוך תיקים אלו, קיים הבדל משמעותי בין הקבוצות לגבי אחוז הסיכומים הנשמעים בעל פה⁷ ואחוז הסיכומים המוגשים בכתב.

טבלה 4 - הגשת סיכומים בעל פה ובכתב במחוזי ירושלים ובשאר המחוזות

שאר המחוזות	מחוזי ירושלים	
14.4%	64.4%	סיכומים בעל פה
85.6%	35.6%	סיכומים בכתב
100%	100%	
(n=174)	(n=104)	

מטבלה 4 עולה כי במחוזי בירושלים התנהלו סיכומים בעל פה ב-64.4% מהתיקים והשאר התנהלו בכתב. לעומת זאת, בשאר המחוזות התנהלו סיכומים בעל פה רק ב-14.4% מהתיקים והשאר התנהלו בכתב. הבדל זה נמצא מובהק ובעל קשר חזק ($Cramer's V = 0.5, p < 0.05$).

בעניין זה, במהלך ראיונות השופטים ציין אחד השופטים כי היה מצפה לאחוז גבוה יותר של שמיעת סיכומים בעל פה במחוזי ירושלים. השופט ציין כי טרם הפיילוט לא נהג כלל לשמוע סיכומים בעל פה ושינה ממנהגו בעקבות הפיילוט, ובדיעבד הוא יכול להעיד כי המעבר לשמיעת סיכומים בעל פה השפיע לטובה על ניהול דיון ההוכחות והביא למתן פסק דין תוך פרק זמן קצר יותר. נתון זה יכול להיות מוסבר מראיונות עם שופטים אחרים, שכן שני שופטים ציינו בראיונות כי לרוב אינם נוהגים לשמוע סיכומים בעל פה. שופט אחד אמר כי לדעתו תיקים פשוטים מתאימים לסיכומים בעל פה אך תיקים מסובכים לרוב אינם מתאימים. כמו כן, השופט ציין שבתיקי נזיקין עם תחשיבי נזק הרבה יותר נוח לקרוא סיכומים בכתב מאשר סיכומים בעל פה, אף שבמידת הצורך ניתן למצוא לכך פתרונות. שופט אחר ציין כי הוא מעדיף סיכומים בכתב כיוון

⁷ מכיוון שבמחוזי ירושלים מיושם הפיילוט שבמסגרתו יש עדיפות לשמיעת סיכומים בעל פה, הגדרנו "סיכומים בעל פה" כסיכומים שהתנהלו בעל פה גם אם הוגשו בנוסף אליהם סיכומים בכתב (בין אם לפני הסיכומים בעל פה ובין אם אחריו).

שלדעתנו בצורה זו הצדדים מביעים בצורה הטובה ביותר את טיעוניהם וכן כי כך לא מתפספת אף טענה.

בהינתן הפער הגדול בין כמות התיקים בהם התנהלו סיכומים בעל פה במחוזי ירושלים בהשוואה לשאר המחוזות, בדקנו בשלב הבא את השפעת הפיילוט על משך הזמן בין מועד ההוכחות האחרון למועד הסיכומים האחרון.

טבלה 5 - פרק הזמן בין דיון ההוכחות האחרון ועד מועד הסיכומים האחרון במחוזי ירושלים

ובשאר המחוזות

מובהקות	T	N	ממוצעים		
			שאר המחוזות	מחוזי ירושלים	
p<0.01	8.39	277	144.13	52.64	פרק הזמן שעבר בין דיון ההוכחות האחרון להגשת הסיכומים האחרונים
p<0.01	3.55	185	163.15	96.42	פרק הזמן שעבר בין דיון ההוכחות האחרון להגשת הסיכומים האחרונים – רק סיכומים בכתב

מטבלה 5 עולה כי קיים הבדל מובהק בין פרק זמן ממוצע זה במחוזי ירושלים, העומד על כ-52 ימים, לבין פרק זמן ממוצע זה בשאר המחוזות העומד על כ-144 ימים, הבדל של כחודשיים וחצי.

מאחר ובדיקה זו לוקחת בחשבון את כלל התיקים, אלו שהתנהלו עם סיכומים בכתב ואלו עם סיכומים בעל פה, הנחה הגיונית היא שאם מתנהלים יותר תיקים במחוזי ירושלים עם סיכומים בעל פה, אזי פרק הזמן הזה, בין דיון ההוכחות האחרון והסיכומים יהיה קצר יותר במחוזי ירושלים. לכן, רצינו לבדוק האם מגמה דומה קיימת רק בתיקים בהם הוגשו סיכומים בכתב? שכן, יתכן ועל אף שבמסגרת הפיילוט קיימת העדפה מובהקת לשמיעת סיכומים בעל פה, הרצון לזרז את ההליך הנובע ממטרת הפיילוט, יביא לקיצור משך הזמן במחוזי ירושלים לעומת שאר המחוזות גם במקרה של הגשת סיכומים בכתב.

ואכן, מממצאינו עולה כי קיים הבדל מובהק בין מחוזי ירושלים לשאר המחוזות בפרק הזמן שעבר בין תאריך דיון ההוכחות האחרון לבין התאריך האחרון של הגשת הסיכומים בכתב, כאשר פרק זמן זה עומד על כ-96 ימים בממוצע במחוזי ירושלים, בהשוואה ל-163 ימים בממוצע בשאר המחוזות. מכאן, שגם כאשר נבדקים רק בתיקים בהם התנהלו סיכומים בכתב, פרק הזמן המדובר במחוזי ירושלים קצר יותר משאר המחוזות.

בכדי להשלים את הרכיב האחרון של פרק הזמן המוגדר בפיילוט – מדיון ההוכחות הראשון ועד ההחלטה הסוגרת – בדקנו האם קיים הבדל בין מחוזי ירושלים לשאר המחוזות בפרק הזמן בין הסיכומים האחרונים ועד להחלטה הסוגרת.

טבלה 6 - פרק הזמן בין הסיכומים האחרונים ועד להחלטה הסוגרת במחוזי ירושלים ובשאר

המחוזות

מובהקות	T	N	ממוצעים		פרק הזמן שעבר בין הגשת הסיכומים ועד ההחלטה הסוגרת
			שאר המחוזות	מחוזי ירושלים	
p<0.01	3.83	278	125.57	71.79	

מתוך **טבלה 6** עולה כי פרק זמן זה קצר באופן מובהק במחוזי ירושלים (כ-72 ימים) לעומת שאר המחוזות (כ-126 ימים). ייתכן שפרק הזמן הקצר נובע ממשך דיוני ההוכחות הקצר יותר ומהשכיחות הגבוהה יותר של סיכומים בעל פה במחוזי ירושלים.

ג.4. משך תקופת ההוכחות

לאחר בחינת כל אמת מידה של הפיילוט באופן נפרד, בחנו את השפעת הפיילוט על אורכה הכולל של תקופת ההוכחות – מדיון ההוכחות הראשון ועד ההחלטה הסוגרת את התיק.

מצאנו כי קיים הבדל מובהק במשך תקופת ההוכחות בין מחוזי ירושלים לשאר המחוזות. בממוצע, במחוזי ירושלים פרק זמן זה עומד על 153.63 ימים, לעומת 286.24 ימים בשאר המחוזות ($t = 6.49; p < 0.01$). מכאן, שמשך תקופת ההוכחות במחוזי ירושלים קצר **בכמעט במחצית ממשך זמן זה בשאר המחוזות**.

בנוסף, בחנו את משך תקופת ההוכחות בפילוח **לסוגי עניין**.

מובהקות	T	N	יחס	ממוצעים	
				שאר המחוזות	מחוזי ירושלים

p<0.01	3.40	82	2.22	291.66	131.44	אחר - תקנה 3 (אגרות)
p<0.01	5.37	120	2.30	296.02	128.49	חוזים וכספית אחרת
p<0.01	3.95	62	2.24	309.07	137.61	מקרקעין
NS	1.39	95	1.06	219.79	206.66	נזקי גוף

טבלה 7 - משך תקופת ההוכחות במחוזי ירושלים בשאר המחוזות, בחלוקה לפי סוגי עניין

מטבלה 7 עולה כי בכל סוגי העניין משך תקופת ההוכחות קצר יותר במחוזי ירושלים מאשר בשאר המחוזות. ואולם, רק בשלושה סוגי עניין - "אחר - תקנה 3 אגרות", "חוזים וכספית אחרת" ו-"מקרקעין" - פרק זמן זה קצר יותר באופן מובהק (כ-131 ימים לעומת כ-292 ימים, כ-142 ימים לעומת כ-296 ימים וכ-138 ימים לעומת כ-309 ימים, בהתאמה). ממצאים אלו מראים על מגמה עקבית בקיצור משך תקופת ההוכחות במחוזי ירושלים לעומת שאר המחוזות, הגם שבחלק מסוגי העניין ההבדלים לא נמצאו מובהקים.⁸

לאחר בחינת השפעת הפיילוט על אורכה של תקופת ההוכחות בהשוואה בין הקבוצות השונות, רצינו לבחון את הגורמים המשפיעים על פרק זמן זה. גורמים רבים, הן הנוגעים למורכבות התיק והן הנוגעים לאמות המידה של הפיילוט, עשויים להשפיע על תקופת זמן זו. הגורמים הללו כוללים את המחוז בו התנהל התיק, פרק הזמן של קדמי המשפט, מספר הדיונים שאינם דיוני הוכחות שהתנהלו לאחר תחילת דיוני ההוכחות (להלן: "דיון קדם מאוחר"), אופן סגירת התיק (בפסק דין או באופן אחר), קיומו של קדם מסכם, מספר דיוני ההוכחות, פרק הזמן הממוצע בין דיוני ההוכחות, מספר עמודי הפרוטוקול הממוצע (המצביע על אורך הדיונים), וסוג הסיכומים.

טבלה 8 מציגה את תוצאותיה של משוואת רגרסיה ליניארית הבוחנת את השפעת הגורמים שצוינו על פרק הזמן בין תחילת דיוני ההוכחות ועד מתן ההחלטה הסוגרת. ממצאי הרגרסיה מורים על כך שככל שעולים מספר דיוני ההוכחות בתיק ומספר דיוני הקדם המאוחרים בתיק, וככל שמתארך פרק הזמן הממוצע בין דיוני ההוכחות - כך מתארך משך תקופת ההוכחות. **כל דיון הוכחות נוסף מאריך את תקופה זו בכ-32 יום; כל דיון קדם מאוחר מאריך את שלב זה בכ-26 יום; וכל תוספת של יום לפרק הזמן בין דיוני ההוכחות מאריכה את משך תקופת ההוכחות בכיומיים.** פרק זמן זה בין דיון הוכחות אחד למשנהו הוא המשתנה בעל השפעה הגדולה ביותר על משך תקופת ההוכחות (Beta=0.36). גם לסוג הסיכומים נמצאה השפעה מובהקת וחזקה על

⁸ לא מוצגים נתונים על סוג עניין "קניין רוחני" ו"אחר" מאחר וכמות התיקים קטן מדי לביצוע השוואה.

משך תקופת ההוכחות – כאשר מוגשים סיכומים בכתב, פרק הזמן הנבחן מתארך בכ-156 יום בהשוואה להגשת סיכומים בעל פה ובכ-138 ימים בהשוואה לתיקים בהם לא התקיימו סיכומים כלל.

כל הגורמים הללו מסבירים יחדיו 51.3% מהשונות במשך תקופת ההוכחות בין התיקים (זהו נתון גבוה במיוחד של נתון R square). נדגיש כי יתר המשתנים שנבדקו לא נמצאו כמשפיעים באופן מובהק על משך תקופת ההוכחות.

טבלה 8 - תוצאות רגרסיה ליניארית לניבוי משך תקופת ההוכחות

משתנה	B	Beta	Std. Error
המחוז בו התנהל התיק (ירושלים מול שאר המחוזות)	-34.90	-0.08	33.47
פרק הזמן בין הקדם הראשון לאחרון	-0.06 [^]	-0.07	0.03
קיומו של "קדם משפט מסכם"	-16.73	-0.04	33.43
מספר דיוני הוכחות (כולל דיונים בהם היו סיכומים בעל פה)	31.88***	0.22	5.84
פרק הזמן הממוצע בין דיוני ההוכחות	2.33***	0.36	0.25
מספר עמודי הפרוטוקול הממוצע	0.40 [^]	0.07	0.21
לא התקיימו סיכומים (בהשוואה להגשת סיכומים בכתב)	-138.64***	-0.29	28.72
סיכומים בעל פה (בהשוואה להגשת סיכומים בכתב)	-156.62***	-0.31	22.41
מספר דיוני קדם מאוחרים	26.37**	0.10	10.07
אופן סגירה – פסק דין מול השאר	31.94	0.07	27.59
קבוע	182.25***		31.37

[^]p<0.06; *p < 0.05; **p < 0.01; ***p < 0.005

ד. השפעות רוחב של הפיילוט

לאחר שבדקנו את אפקטיביות הפיילוט ומצאנו כי משך תקופת ההוכחות במחוזי ירושלים קצר יותר מתקופה זו בשאר המחוזות, עלתה השאלה האם הפיילוט השפיע ברבדים נוספים מעבר למסגרת דיוני ההוכחות. אנו נדון בשלוש השפעות אפשריות היכולות לנבוע מקיום הפיילוט:

הראשונה היא השפעתו על משך כלל ההליך; השנייה היא השפעתו על מכלול התיקים הנידונים בבית המשפט בזמן הפיילוט; והשלישית היא השפעת הפיילוט על רווחת השופטים בתיק.

1.4. השפעה על משך ההליך

קיצור משך תקופת ההוכחות שמצאנו הביא אותנו לבחון את השפעת הפיילוט על משך ההליך בכללותו, מפתחת התיק ועד סגירתו.

טבלה 9 - אורך ההליך כולו במחוזי ירושלים ובשאר המחוזות

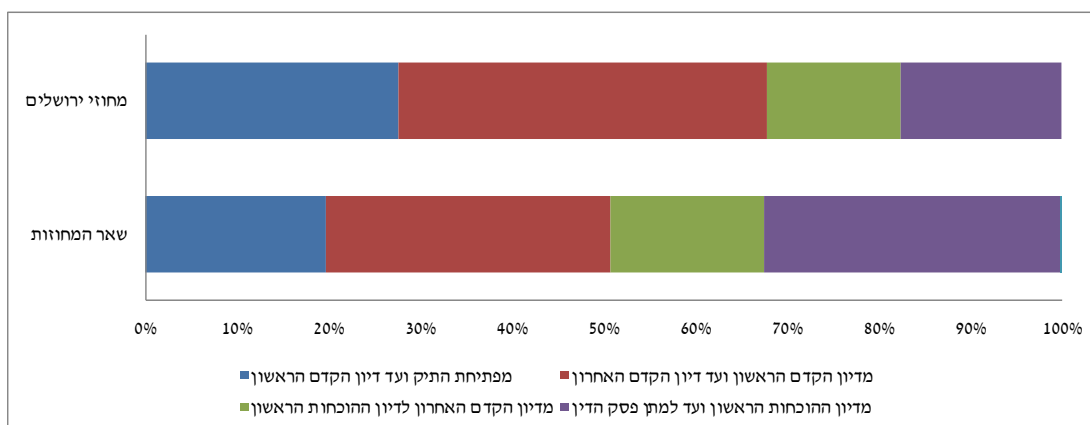
N	מקסימום	מינימום	סטיית תקן	חציון	ממוצע	
147	1705.53	28.60	357.68	844.59	881.90	מחוזי ירושלים
250	1694.30	66.38	333.08	879.32	879.35	שאר המחוזות

הממצאים בטבלה 9 מראים כי לא נמצאו הבדלים מובהקים במשך ההליך כולו בין מחוזי ירושלים לשאר המחוזות ($t=0.07$, $p=n.s.$), על אף שמצאנו שמשך תקופת ההוכחות קצר יותר בירושלים בהשוואה לשאר המחוזות. בניסיון להבין מדוע לא נמצא הבדל מובהק, עלו מספר השערות. ההשערה הראשונה נוגעת לכמות השופטים העוסקים בתיקים אזרחיים ביחס לכמות התיקים שנפתחו. ההשערה השנייה נוגעת לחלוקת הזמן הפנימית בין שלבי ההליך השונים (השלב המקדמי לעומת שלב ההוכחות).

לגבי ההשערה הראשונה, על פי נתונים שהתקבלו ממחוזי בירושלים בין השנים 2009 ועד 2014 חלה ירידה במספר השופטים העוסקים בתיקים אזרחיים לצד עלייה בכמות התיקים שהוגשו לבית משפט זה. כמו כן, לפי בדיקה שנערכה במחלקת המחקר לבחינת העומס הממוצע לשופט העוסק בתיקים אזרחיים לשנת 2014, שהינו תוצר של היחס בין כמות השופטים ומספר התיקים, העומס המוטל על שופטים אזרחיים במחוזי ירושלים הוא בין הגבוהים ביותר בהשוואה בין בתי המשפט המחוזיים השונים. נתונים אלו עשויים להביא להתארכות ההליך. מצב זה, לצד ממצאי מחקרנו של משך תקופת הוכחות קצר יותר במחוזי ירושלים ביחס לשאר המחוזות, יתכן והביא לכך שאורך ההליך במחוזי ירושלים דומה לאורך ההליך בשאר המחוזות.

בנוגע להשערה השנייה, בדקנו את השלבים העיקריים של ההליך בהשוואה בין מחוזי ירושלים לשאר המחוזות. בדיקה זו נועדה לזהות היכן קיימים הבדלים לאורך ההליך, המאזנים ו"מקזזים" את ממצאינו לגבי תקופת ההוכחות.

תרשים 2 - משך ההליך בחלוקה לשלבים עיקריים במחוזי ירושלים ובשאר המחוזות

מתרשים 2 עולה כי קיימים שני פרקי זמן שאורכם ארוך יותר במחוזי ירושלים בהשוואה לשאר המחוזות: פרק הזמן בין מועד פתיחת התיק ועד דיון הקדם הראשון, ושלב קדמי המשפט. נתונים אודות שני פרקי זמן אלו מפורטים בטבלה 10.

טבלה 10 – השוואת פרקי זמן טרם דיון הקדם המסכם במחוזי ירושלים ובשאר המחוזות

מובהקות	T	N	ממוצעים		
			שאר המחוזות	מחוזי ירושלים	
p<0.001	-3.86	388	174.73	250.71	פרק הזמן שעבר בין מועד פתיחת התיק ועד דיון הקדם הראשון
p<0.01	-3.30	388	275.23	365.71	פרק הזמן שעבר בין דיון הקדם הראשון לדיון הקדם האחרון

מהנתונים עולה כי פרק הזמן בין מועד פתיחת התיק ועד דיון הקדם הראשון במחוזי ירושלים עומד על כ-250 ימים בהשוואה לכ-175 ימים בשאר המחוזות. בשלב קדמי המשפט, נמצא כי במחוזי ירושלים פרק זמן זה עמד על כ-365 יום בהשוואה לכ-275 יום בשאר המחוזות. על כן, נראה ששני פרקי זמן אלו הם המאזנים את פרק הזמן של משך ההוכחות, וגורמים לכך שמשך ההליך במחוזי ירושלים אינו קצר יותר ביחס לשאר המחוזות על אף הקיצור המשמעותי במשך תקופת ההוכחות.

במסגרת ראיונות השופטים, העלו השופטים מספר הסברים אפשריים לגבי הממצא אודות אורכו של פרק הזמן מפתחת התיק ועד תחילת דיוני ההוכחות במחוזי ירושלים. הסבר אחד שהועלה הינו כי לוח הזמנים העמוס של השופטים והתחייבות השופטים לקבוע את דיוני הוכחות במועדים קרובים ככל שיומנם מאפשר, יכול להשפיע על פרק הזמן שטרם דיוני ההוכחות ולהביא להתארכותו. ההשפעה יכולה להיות על פרק הזמן שבין פתיחת התיק ועד קביעת קדם משפט, שכן אם יש חובה לקבוע דיוני הוכחות סמוכים, תינתן עדיפות להם על פני קביעת קדם משפט ראשון לתיקים חדשים. כמו כן, ההשפעה יכולה להיות בשלב שבין קדם המשפט הראשון לדיון ההוכחות האחרון, שעלול להביא לדחיית קדמי משפט בכדי לאפשר קביעת דיוני הוכחות בצמוד אחד לשני בתיקים אחרים, או אף באותו תיק עצמו, שכן כיוון שיומנו של השופט מלא, אין אפשרות לקבוע דיוני הוכחות בסמיכות. הסבר נוסף שהועלה הוא שכדי להביא להליך הוכחות מהיר ויעיל, השופט משקיע זמן רב יותר בשלבים המקדמיים ועל כן הוא ארוך יותר במחוזי ירושלים. הסבר אחר שהועלה הוא מורכבות התיקים שמגיעים למחוזי ירושלים תחת אותם סוגי עניין לעומת המחוזות האחרים, המביאים לכך ששלב קדם המשפט ארוך יותר. כך למשל, שופט אחד ציין שתיקי המקרקעין שמגיעים למחוזי ירושלים מורכבים ביותר, שכן רבים מהם עוסקים בסוגיות משפטיות מורכבות הנוגעות לבעלות על שטחים ברשות הפלסטינית, שמביאות להתארכות קדמי המשפט בסוג עניין זה.

2.ד. השפעה על מכלול התיקים הנידונים בבית המשפט

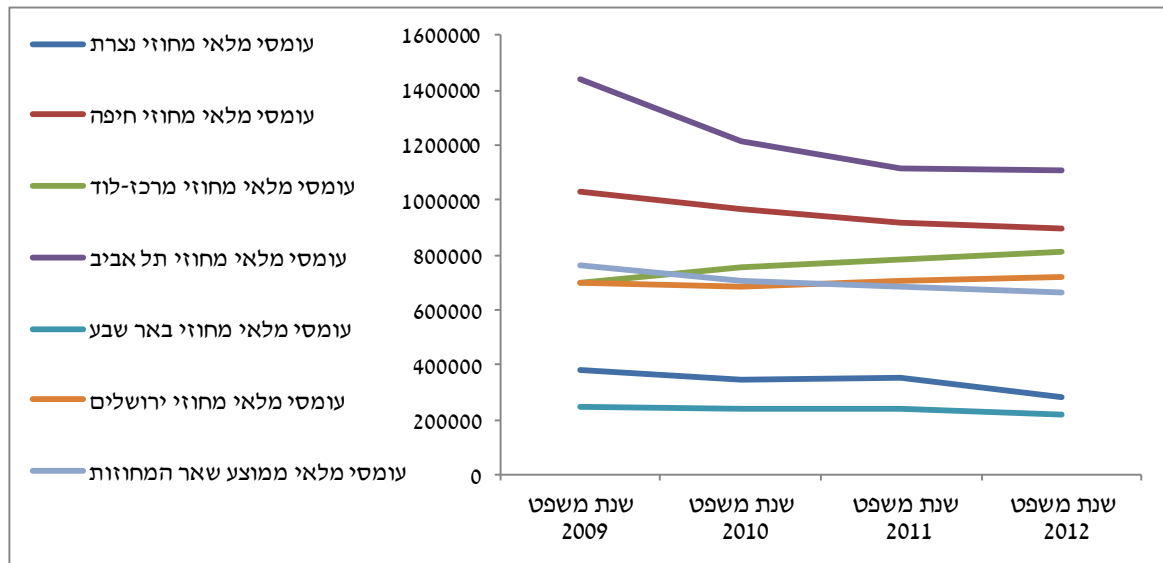
בנוסף לבחינת השפעתו של הפיילוט על אורך ההליך כולו בתיקי הת"א, בחנו את השפעתו, אם בכלל, על מכלול התיקים הנידונים בבתי המשפט, וזאת באמצעות בחינת עומסי מלאי התיקים בבתי המשפט וקצב סילוק התיקים בהם.⁹

2.א. השפעה על המלאי

השפעת הפיילוט על אופן הטיפול במכלול התיקים בבתי המשפט נבחן תוך הסתכלות על עומסי מלאי תיקי הת"א בין שנות המשפט 2009-2012. ניתן לראות שבמחוזי ירושלים קיימת מגמה של עלייה מתונה בעומס מלאי התיקים, וזאת לעומת שאר המחוזות בהם קיימת מגמת ירידה בעומס מלאי התיקים, למעט בבית המשפט המחוזי מרכז-לוד (ראו **תרשים 3**).

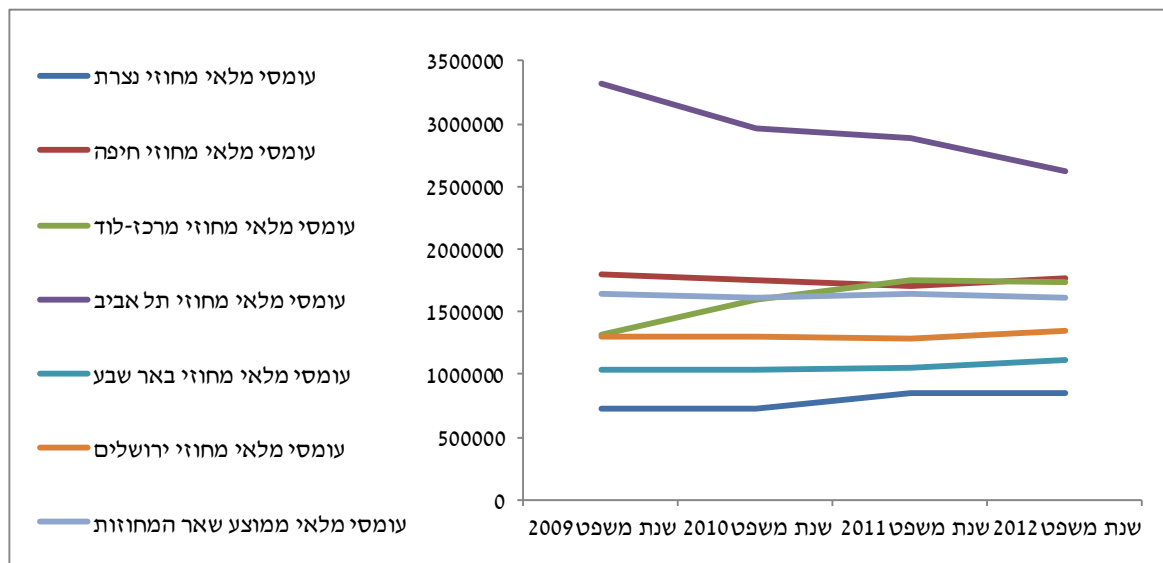
⁹ כל המדדים נבחנו תוך בחינת עומסי תיקים, כלומר הכפלת כמויות התיקים במשקלם, וזאת בכדי לשקף את הכובד שהתיקים מטילים על בתי המשפט בפועל.

תרשים 3 - עומסי מלאי תיקים מסוג ת"א בבתי המשפט המחוזיים בשנות המשפט 2009-2012

בבחינת עומס מלאי התיקים בראיה רחבה יותר, של כלל התיקים בכל בית משפט, ניתן לראות כי בדומה לשאר המחוזות, גם במחוזי ירושלים קיימת עליה מתונה במשך השנים בעומס מלאי התיקים, למעט בית המשפט המחוזי בת"א שם חלה ירידה במלאי (ראו תרשים 4).

תרשים 4 - עומסי מלאי כלל התיקים בבתי המשפט המחוזיים בשנות המשפט 2009-2012

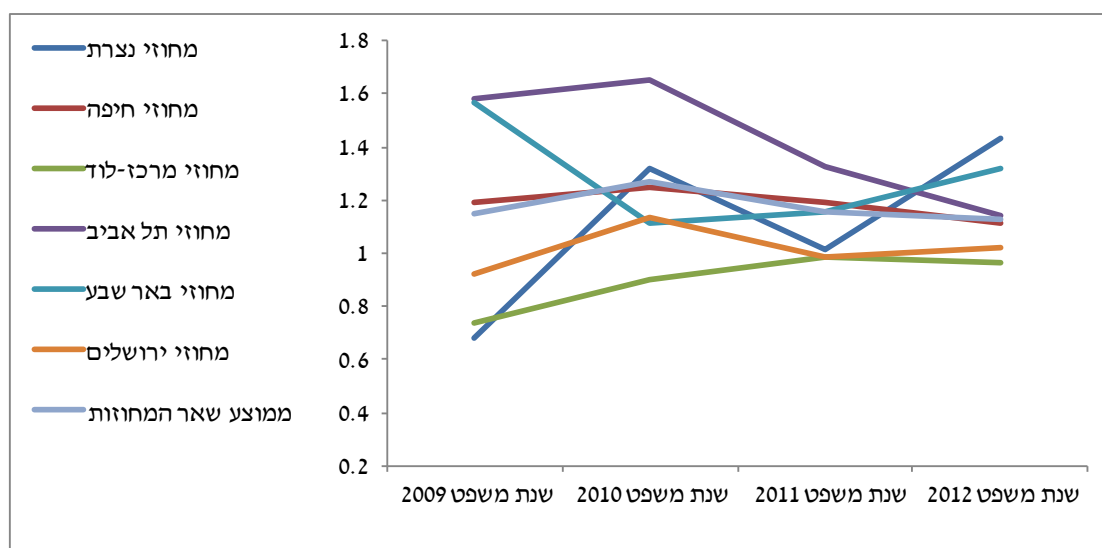
אם כן, נראה שקיימת מגמה של עליה בעומסי המלאי במחוזי ירושלים הן בבחינת תיקי הת"א בלבד והן בבחינת מלאי התיקים הכולל, וזאת לעומת המחוזות האחרים בהם אמנם הייתה עלייה

בעומס מלאי התיקים הכללי, אך ירידה בעומס מלאי תיקי הת"א. מתוך כך, יכולה לעלות הטענה שהפיילוט אומנם מקצר את משך ההוכחות, אך יתכן והוא מביא להאטה ביכולת לסגור תיקים, ולעלייה במלאי.

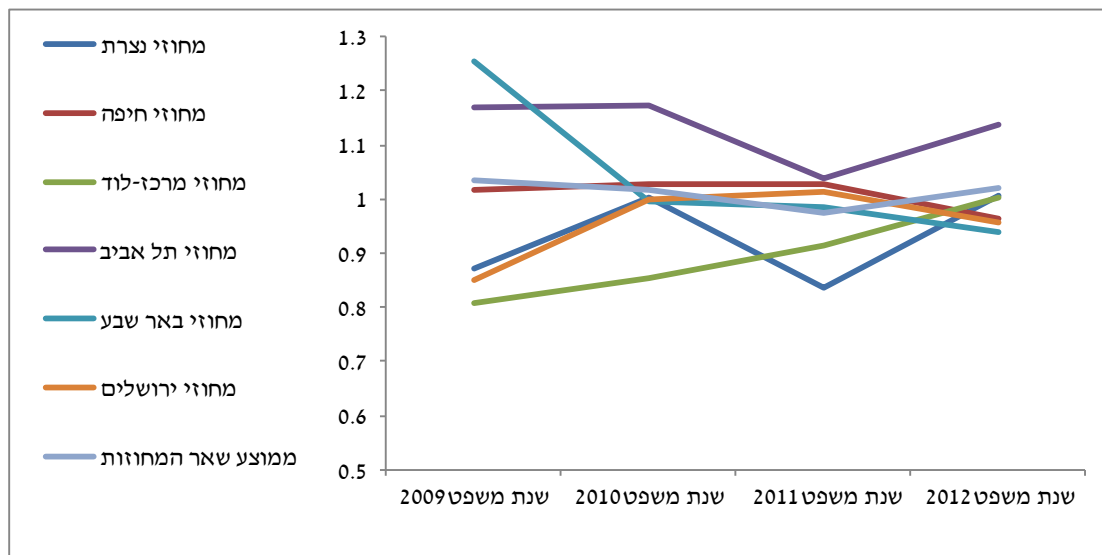
ד.2.ב. השפעה על קצב סילוק תיקים (Clearance rate)

דרך נוספת לבחינת השפעת הפיילוט על אופן הטיפול במכלול התיקים בבתי המשפט היא על ידי מדד **קצב סילוק התיקים**. מדד זה בוחן את עומס התיקים שנסגרו בתקופה מסוימת ביחס לעומס התיקים שנפתחו באותה תקופה, ונותן אינדיקציה ליכולת של בית המשפט להתמודד עם זרימת התיקים המגיעה אליו. **תרשים 5** מציג את קצב סילוק תיקי ת"א בשנות המשפט 2009-2012 בהשוואה בין המחוזות השונים, וכן מראה את קצב סילוק התיקים הממוצע של שאר המחוזות (בהשוואה למחוזי ירושלים).

תרשים 5 - קצב סילוק תיקי ת"א בבתי המשפט המחוזיים בשנות המשפט 2009-2012

מהתרשים עולה כי לא קיימת מגמה עקבית לקצב סילוק התיקים במחוזות השונים, כאשר בחלקם קיימת עליה בקצב סילוק התיקים, בעוד שבאחרים קיימת ירידה בקצב זה.

תרשים 6 – קצב סילוק כלל התיקים בשנות המשפט 2009-2012, בחלוקה לבתי המשפטהמחוזיים במחוזות השונים

מתרשים 6 עולה שהשוונות בין בתי המשפט השונים בקצב סילוק תיקי ת"א קיימת גם כאשר בוחנים מדד זה על כלל התיקים בבתי משפט אלו. על פי הממצאים, לא ברור האם הפיילוט השפיע על יכולת בית המשפט לטפל בתיקיו.

3.4. השפעה על שביעות רצון ורווחת השופטים והצדדים בתיק

השפעת הפיילוט על רווחת השופטים, הצדדים בתיק ועורכי הדין נבחנה במסגרת הראיונות שערכנו עם השופטים. כל שבעת השופטים ציינו כי הפיילוט הועיל להם והביא לטיפול טוב יותר בתיקים, הן בשלב שמיעת ההוכחות והן בשלב כתיבת פסק הדין. כל השופטים ציינו כי הפיילוט הוטמע לחלוטין וכיום אין צורך להסביר את משמעותו לצדדים. כמו כן, ציינו השופטים כי עולה הרושם שעורכי הדין מרוצים מהפיילוט, במיוחד מקביעת דיוני ההוכחות בסמוך אחד לשני. עם זאת, שני שופטים ציינו כי יש עורכי דין שאינם מרוצים מהקביעה כי קיימת עדיפות לשמיעת הסיכומים בעל פה.

ה. סיכום

בדו"ח זה בחנו את אפקטיביות פיילוט שמיעה רצופה, שמטרתו קיצור משך תקופת ההוכחות, מדין ההוכחות הראשון ועד להחלטה הסוגרת את התיק. בחינת האפקטיביות נעשתה על פי שלוש אמות מידה עיקריות: קיומו של קדם מסכם, שמיעת דיוני ההוכחות במועדים הסמוכים אחד

לשני כאשר הדבר מתאפשר, והעדפה לשמיעת הסיכומים בעל פה על פני הגשתם בכתב. לצורך בחינת האפקטיביות, ערכנו השוואה בין תיקים במחוזי ירושלים בהם התבצע הפיילוט ובין תיקים בשאר המחוזות בהם הוא לא התבצע. לפני עריכת ההשוואה, בחנו משתנים שונים היכולים להשפיע על מורכבותם של התיקים ומצאנו כי לא קיימים הבדלים מובהקים בין מחוזי ירושלים לבין שאר המחוזות במשתנים אלו. מכאן, שברמת וודאות גבוהה ניתן להניח שההבדלים שמצאנו במשך תקופת ההוכחות נובעים מקיומו של הפיילוט ולא בשל סיבות אחרות שאינן קשורות אליו.

ממצאי המחקר מעלים כי באופן כללי הייתה עמידה במחוזי ירושלים בהגדרות הפיילוט ובאמות המידה שנקבעו: התקיים קדם מסכם בכ-90% מהתיקים; פרק הזמן בין דיוני ההוכחות נמצא קצר באופן מובהק במחוזי ירושלים בהשוואה לשאר המחוזות; וכן נמצא שבמחוזי ירושלים מרבית הסיכומים נשמעו בעל פה לעומת מרבית הסיכומים שהוגשו בכתב בשאר המחוזות. בנוסף, מצאנו כי משך תקופת ההוכחות במחוזי ירושלים קצר יותר באופן מובהק לעומת שאר המחוזות. מכאן, נראה כי הפיילוט עומד ביעודו ליישום אמות המידה לניהול משפטי שנקבעו וכן לקיצור משך זמן שלב ההוכחות.

לצד האפקטיביות של הפיילוט בקיצור משך ההוכחות, היה צורך בבחינת ההשלכות של הפיילוט על אספקטים נוספים בהתנהלות תיקים אלו ועל כלל התיקים בבית המשפט המחוזי בירושלים. כאשר בחנו את משכו של ההליך כולו במחוזי ירושלים בהשוואה לשאר המחוזות, מצאנו כי לא קיים הבדל מובהק במשך ההליך, על אף שניתן היה לשער כי כך יהיה. כלומר, למרות שמשך תקופת ההוכחות נמצא כקצר יותר באופן מובהק במחוזי ירושלים, השלב המקדמי של ההליך, מפתיחתו ועד דיון ההוכחות הראשון, נמצא כארוך יותר. לא ניתן לומר האם ממצא זה הוא תוצר של הפיילוט או שמא ממצא הנובע למשל מהבדלים באופי התיקים הנידונים בבית משפט זה או ממספר תקני השופטים היחסי העוסקים בתיקים אזרחיים. בנוסף, בחנו את עומס מלאי תיקי הת"א משנת 2009 בה החל הפיילוט ועד שנת 2012 תוך השוואה בין בתי המשפט השונים, על מנת לראות האם קיום הפיילוט השפיע על התנהלות בית המשפט. בדיקה זו הראתה שקיימת עלייה מתונה בעומס מלאי התיקים במחוזי ירושלים לעומת ירידה בעומסי המלאי בשאר המחוזות. כמו כן, בחנו את עומס מלאי כלל התיקים במחוזות השונים ומצאנו כי קיימת עלייה בעומס זה בכלל

המחוזות. מכאן יכולה לעלות הטענה שהפיילוט אמנם קיצר את משך ההוכחות במחוזי ירושלים, אך ייתכן והביא להפחתת היכולת לסגור תיקי ת"א (וכתוצאה מכך נצפית עלייה במלאי).

לצד מדדים כמותיים אלו, נבדקו שביעות רצונם ורווחתם של השופטים שהשתתפו בפיילוט באמצעות קיום ראיונות. מתוך הראיונות ניכר כי באופן כללי קיימת שביעות רצון רבה מהפיילוט, וכן כי הפיילוט הביא לייעול ולחיסכון במשאבי זמן במהלך דיון ההוכחות ובעת כתיבת פסק הדין.

לסיכום, נראה כי הפיילוט מימש את מטרתו והביא לקיצור משך ההוכחות בתיקי ת"א במחוזי ירושלים לעומת שאר המחוזות. כמו כן, ניתן לראות כי השופטים שבעי רצון מהפיילוט ומדווחים כי גם הצדדים ועורכי הדין שבעי רצון ממנו. לצד ממצאים אלו, כאשר בוחנים את ההשפעות הרחבות יותר של הפיילוט יכולה להישמע טענה לפיה הפיילוט מעכב סגירת תיקים ומאט את עבודת השופטים (הן בשלבים המוקדמים של תיקי הפיילוט והן בטיפול בתיקים אחרים). כמו כן, לא מצאנו שהפיילוט הביא לקיצור משך ההליך כולו בהשוואה לשאר המחוזות, למרות קיצור משך ההוכחות. אולם ייתכן ולקיצור משך ההוכחות יש לתת משקל כבד יותר מבחינת התועלת שהוא מביא עמו - כפי שציין אחד השופטים בראיונות, מה שחשוב לצדדים הוא מהירות וענייניות ההליך מרגע פגישתם את בית המשפט (לרוב בדיון ההוכחות הראשון), ועד מתן ההחלטה, גם אם המתינו זמן מה עד לתחילת ההוכחות. בהתבוננות רחבה על כלל תוצרי המחקר, נראה שיתרונותיו הברורים גוברים על חסרונותיו המשוערים ומשום כך נראה שישנה חשיבות בהימשכות הפיילוט ואולי אף בהרחבתו.

נספח – סיכום ישיבת וועדת ההיגוי לפיילוט מיום 28.7.13 בנושא**שמיעה רצופה ואבני דרך****סיכום ישיבה מיום 280713 בבהמ"ש מחוזי י-ם בנושא שמיעה רצופה ואבני דרך -****ועדת ההיגוי של הפיילוט ומחלקת המחקר**

נוכחים: הנשיא חשין, השופטת כנפי-שטייניץ, השופטת בזק-רפפורט, השופט דראל, ד"ר וינשל-

מרגל, עו"ד טרבולוס

עיקרי דברים שעלו בישיבה:

- הפיילוט מרשים וייחודי. ברוב העולם הנושא של פרקי זמן נאותים או סבירים מונחה על ידי הנהלות בתי המשפט, ללא הנחיות עבודה יישומיות לשופט אלא מדדים סטטיסטיים למנהל, הנוגעים לכלל התיקים. ואילו כאן מדובר ביוזמה מלמטה bottom-up, כאשר ההסתכלות היא יישומית, פר תיק ספציפי. משום כך, ועל אף היתרונות הברורים שביוזמת והנהגת שופטים לפיילוט, מבט העל הסטטיסטי דורש מחשבה נוספת.
- דיון במטרת הפיילוט: המטרה המובהקת היא קיצור משך ההליך. ברור שבכדי להשיג מטרה זו אף שופט לא יפגע באיכות ההליך ולא יעשה קיצורי דרך. מבחינה דקלרטיבית, ניתן להוסיף למטרה את הסיפא "ללא פגיעה באיכות ההליך" או משהו דומה.
- דיון במועדי גג: לא מדובר במועדים מקסימאליים, אלא במסגרות זמן נאותות או סבירות. צריך לשנות את הניסוח במסמכים. קרן ציינה כי קביעה של מועדי גג ארוכים (למשל, 16 חודשים מהקדם הראשון לקדם המסכם) בכלל התיקים (ולא רק בתיקי הרשלנות הרפואית) עלול להאריך את הטיפול ולא לייעל אותו. השופטת שטייניץ העירה כי מועדי גג בכל מקרה לא הופכים לנורמה והטיפול הוא באופן המתאים לכל תיק. כמו כן, 16 חודשים עבור מועד הגג השלישי הוא פרק זמן סביר בהחלט, מסיבות כגון תיקוני כתבי הטענות, הוספת צדדי ג', תיקונים שמגיעים מהשופט, הליכי ביניים, חוות דעת, המתנה למיצוי הליכי גישור, ועוד.
- אבני הדרך הם רלוונטיים לתיקים המגיעים לשלב ההוכחות, ולא לכלל התיקים. מחלקת המחקר תביא נתונים אודות תיקים שאינם מגיעים לשלב זה, ונבחן חיבורן של מסגרות זמן נאותות שונות (וכנראה קצרות יותר) עבור תיקים אלו.

- השופט דראל ציין כי חלק מהשופטים דוחים את קיום קדם המשפט הראשון כחלק משיטת העבודה, ולכן יש לקחת זאת בחשבון בבדיקת אבן הדרך השנייה, מפתיחת התיק לשופט ועד לקדם המשפט הראשון.
- דיון בקבוצת הביקורת: מדידת אפקטיביות של פיילוט מצריכה הגדרה טובה ומדויקת של קבוצת ביקורת. האידיאל היה לעשות מערך מחקר של לפני ואחרי, עם אותם שופטים, אותם דרכי עבודה, אותו תמהיל של תיקים וכו'. אולם לא ניתן לסמן בדיוק מתי החלו הפיילוטם לפעול, וכן ברמה הפרקטית ניתן לבדוק תיקים רק מ-2010, כאשר הוטמע "נט המשפט". אפשר להשוות את הממוצעים של יתר בתי המשפט המחוזיים ולבדוק את השונות ביניהם, ואז להשוות למחוזי ירושלים (החל מ-2012). קבוצת הביקורת עבור המדדים השונים יהיו שונות, בהתאם ל"אבן הדרך" שיעילותה נמדדת, והן יוגדרו במסגרת מתודולוגיית המחקר.

סוכם:

1. מחלקת המחקר תעביר לוועדת ההיגוי של הפיילוט מסמך מתוקן על בסיס ההערות שנידונו בישיבה.
2. האפקטיביות של פיילוט שמיעה רצופה ושל פיילוט אבני דרך יבדקו באופן מובחן, המאפשר דיון נפרד בכל אחד מהפיילוטם. בדיקת האפקטיביות של פיילוט אבני הדרך תכלול רק תיקי ת"א, ללא המרצות פתיחה. בדיקת פיילוט שמיעה רצופה תכלול בשלב זה רק תיקי ת"א.